Ey edebiyat, sen bari kolla gençleri!

Son yıllarda gençleri "kollayan" ve doğal olarak azıcık ödümüzü patlatan bir edebiyat türü de gelişti, tartışılır, konuşulur oldu. Kimi edebiyatçı, kimi yazar dudak büküyor; "Çocuk edebiyatını sindiremedik, şimdi de bu çıktı" deniyor; akıllar karışık...

Müren BEYKAN muranberykan@supernetine.com

Ergen misin, genç misin, yer misin, yemez misin! Ülkemizde gençlere reva görülenler hepimizin malumu. Oysa, büyük dil ustalarımızdan Nurullah Ataç 1957'de şöyle yazmıştı: "... Ben öyle gençlerden, 'Böyle evlat dostlar başına' soyundan hiç hoşlanmam. Genç dedim mi, başarı bir insan gelir aklıma, yaşap ettiklerinde başarı, duygularında başarı, düşüncelerinde başarı. Durulmamış daha, dönüp arkasına bakarak iç çekmiyor, atılıyor, yarına atılıyor, dünyanın güzel olduğuna, daha da güzel olabileceğine inanıyor, yerlesmiş görüşleri, kanıları, yüzyılların taşıyıp getirdiği inançları hemen benimsemiyor, bağlanmıyor onlara, hepsini birer birer eleyip eleştiriyor, inceliyor, beğenmediklerini, doğru bulmadıklarını saygısızca atıyor. Yani dinlemiyor yaşlıları, dinlese de her dediklerine uymak için değil, bireşklarını çürütmek, yıkmak için dinliyor. Böylesine genç derim ben, gencin böylesinden hoşlanırım. Kızdığım, sinirlendiğim olur öyle gençlerin yaptıklarına, ama bakmayın siz benim sinirlenmeme, kızmama, genc onlardan yanayım..."

Diyelim Söz Arasında
Nurullah Ataç
YKY
?? TL

Nurullah Ataç'ı, ozan Türk Dil Kurumu'na emeğini bilmeyen yoktur; gençlere bunca değer veren, onlara bunca inanan bu aydın insan, çevrileriyle de ülke kültürüne yön vermişti. Yaşıtkarı "düşünceelerini, kanılarını, görüşlerini (...) iyice bir silkeleyin, saçır saçır dökülsünler," diye gençlere yol göstermişti. Bizler bu yolu tutturmada zorlanıyoruz ne yazık ki. Gençlerden ödümüz kopuyor. Aykırı fikirleri, yükselen sesler, anarşist tavırları, gotik kılıkları; ölkeli, sabırsız, heyecanlı, sinirli halleri ödümüzü patlatıyor.

Son yıllarda gençleri "kollayan" ve doğal olarak azıcık ödümüzü patlatan bir edebiyat türü de gelişti, tartışılır, konuşulur oldu. Gençlik edebiyatı, ergen edebiyatı, ilk-gençlik edebiyatı, hatta genç edebiyatı diyen var. Kimi edebiyatçı, kimi yazar dudak bükiliyor çocuk edebiyatını sindiremedik, şimdi de bu çıktı deniyor; akıllar karışık. Kimi yayınevi ve eleştirmen edebiyatta tanımlara hiç yüz vermiyor, iletişim çağında, siber çağda hâlâ -annesinin-yağıyla devam etmek istiyor. İyi de, Türkiye'de gençler okumuyor diye üzülmeyelim o zaman; gençlerin geniş bir ara içinde kolayca, kendiliğinden, isabetli, uygun, görünce seçim yapabileceğini de düşünmeyelim Artık zaman o eski zaman değil; görselilik, sosyal medya, iletişimin önlenemez kolaylığı, edebiyata ulaşmada matbaa ve matbaa farklı yöntemler gerektiriyor. Kitapla okura arasına sanal â lem girdi bir kere, geri dönüşü yok. Okama alışkanlıklarımız da, edebiyatın insanla teması da kökü değiştirecek, değiştiriyor, çaresiz.

KESİNLİKLE CAHİL DENMEMELİ

TDK'nın internet sitesinde "genç" için neler yazılmış, bazısı şöyle: *Yaşı ilerlememiş olan, ihtiyar karşıtı.* (Çocuk ve ergeni nerede tutuyor, bu tanımdan belli olmuyor.) *Zihin bakımından yeterince gelişmemiş, toy.* (Zihin doğru sözcük mü? Hiç katılamadım.) "Gençlik" kıtnse: *İnsan hayatının ergenlikle orta yaş arasındaki dönemi.* (Dikkat, ergen!, genç'in dışında değerlendiriyor.)

TDK'nın kaynak gösterdiği "Eğitim Terimleri Sözlüğü"ndeyse (Ferhan Oğuzhan, 1974) "gençlik" için yaş sınırı verilmiş, *insan hayatının ortalama olarak 16 ile 25 yaşları arasına rastlayan dönemi* denmiş (15-25 diyen UNESCO'ya yakın).

Kubbealtı'nda, "genç" için yazılanların bazısıysa: *Eski Türkçe'de* genç: *Küçük çocuk. Gene bitişinde (oğlan arkamda) Farsça'ya da geymiş. Hayatın çocuklukla orta yaşlık arasındaki döneminde bulunan. Tecrübesi az olduğu için olgular karşısında gerekli analysz gösteremeyen, gereği gibi davranamayan, cahil, toy kimse.* (Burada "cahil" çıktı karşımıza!) *Canlı, hareketli, dinç, tertüzsz.* "Gençlik" için yazılanlar arasındaysa: *Yaşı gençgli iyi düşünmeme, cahillik.* (Gene "cahillik"!)

"SORUN EDEBİYATI"

Özetlersek, "genç" dendiğinde, çocukluktan çıkmış, yetişkinlik yaşamının girisinde, oğranlamasını sürdüren kişinin anlaşılığı; "gençlik" desince de, henüz yaşam deneyimsizliği nedeniyle toy (Kesinlikle "cahil" denmemeli!) sayılan, 16-25 yaş arasındaki kişilerin kastedildiği sonucunu çıkarabiiriz. "İlkgençlik" çocukluktan çıkış, ergenlik dönemisi; "gençlik" daha geniş bir yaşam dönemini kucakliyor diye de anlamalıyız. Yani, ergen genç sayılıyor, ama "ilk" diye virgra alıyor. (Bu terimlerin içeriği, üniversite kaynaklarında pek çok görüş ve araştırmayla çeşitleniyor mersek eğer varsa.)

Amerika'da özellikle kahramanı da ergen ya da genç olan edebiyat eserleri için kullanılan *young adult* (YA diye kısaltıyor. "Genç yetişkin" anlamında.) deyisinin ilk çıkışı 19. yüzyıl başına rastlıyor. Bir eğitim dergisi yayınlayan Sarah Trimmer, 14-21 yaş aralığı için kullanıyor "young adulthood" terimini. Salinger'ın *Çavdar Tarlasında Çocuklar*ı (*Catcher in the Rye*, 1951) ilk gerçek YA kabul ediliyor genelde. Bir diğeri de Golding'in *Sineklerin Tanrısı* (*Lord of the Flies*, 1954). Trimmer'ın yazısı, hem terimin okur yaş aralığını, hem de bu okuran neleri okumasının doğru olacağı konularında tartışma yarattmış.

YA hangi yaşları kapsıyor, oran tartışmalı. Amerikan Çocukları Koruma Vakfı'nın verilerine göre Amerika'da 19-26 yaş arasında 33 milyondan fazla young adult varmış. Onların kabulü 19-26 yani ergeni kapsamıyor. Amerikan Kütüphaneler Birliği'nin (ALA) tanımına göre ise, 12-18 arasındaki gençleri kapsıyor yani ergenler de YA. Ancak, YA edebiyat eserlerinin yazarlarına ve okurlarına göre, 10-20 yaş arasına YA denmeli. İnternette araştırınız, 18-24 yaş arasını kabul edenler çoğunlukta. Hatta 26'ya çıkanan var. Çoğu kişiye göre YA sınırı, kişinin olgunluğuna bağlı, yaşa değil. Yani, YA diye adlandırılan kitap grubu aslında kimlere seslenıyor, ülkeye göre, gençlik tanımına göre hayli değişiyor.

Son yıllarda, doğrudan gençliğin kimyasını hedef alan ve "sert sorunlarla ilgili gerçekçi YA romanlar" çokça yazılır oldu; polisiyesi var, bilimkurgusu var. Ergenin henüz taş etmesi zor konuları içeriyorlar çoğu kez: Ağır çevre baskısı, tehlikeli yakınlar, nefret, intihar, anlaşılmama kaygısı, depresyon, uyuşturucu/ilaç kullanma, kendini yarılama, farklı cinsel yönelimler, taciz, istismar, tecavüz, cinayet, ırkçılık... Bu nedenle de "sorun edebiyatı" diye tanımlayanlar var. Hatta geçen yıl Wall Street'ten bir yazar, "Gençlik edebiyatında gereğinden fazla kesip biçme, kendine zarar verme konuları var, böyle hayatın hep ters yönüne odaklanmayı doğru bulmuyorum," diye yazmış, tartışma alevlenmişti.

Bizde az sayıda çeviri kitapla temsil bulan bir alan henüz. Çoğunlukla da gençlik edebiyatı olarak değil, yetişkin romanları olarak yayınlanıyor bu tür kitaplar. Gençkere yazmanın cesaret istediğinin altını çizen ender yazarlardan biri olan Müge İpekçi, kot taşlama işçilerinin taş atan çocukların bir gençlik romanında yazmıştı. *Yalnız Şahit* adlı bu kitabı kimilerini rahatsız etti, masalarla-zinnirlerle uyutalım-seni gençliği için sert ve kaşkırtan olduğu ileri sürüldü.

Dedim ya, "ödümüzü patlatıyor" gençler, gençler için yazılanlar. Keşke patlatmasa. Bütün bu "sert edebiyat" kitaplarında göz ardı edilemeyecek bir şey var: Umut! En-beter-böcek-genç bile umutla mayalanmak ihtiyacında. Evet, edebiyatta kesin sınırlı ayrımlar çok yapay, ancak çocuklar, gençler kendi yaşlarına yakın kahramanlarla örülü kurguları okumaya daha heveslıler. Çünkü, yasaklıların ilk kez yaşıyor olmaları sözlüklerde de üstüne basılan toyluktan onları farklı kılıyor. Denebilir ki, ilk'lerin büyüsü gençlik edebiyatının en belirleyici özeliği. Toy gencin yaşamında pek çok "ilk", benzersiz bir düşsellikalık durumu yarıştıyor. Bunun ayrımında olan bir yaratıcı yazarın kitabı da ilk ki gence değildir çoğu kez aslında hepimizdir.